

Sindikalizam i anarhizam

Errico Malatesta

1922.

Pozvan, gotovo prisiljen ljubaznim inzistiranjem, da govorim na završnoj sjednici nedavnoga kongresa Talijanskoga saveza sindikata,¹ rekao sam stvari koje su zaprepastile „čiste sindikaliste”, oneraspoložile neke drugove koji su ih smatrali neprikladnima i, što je najgore, pobrale manje ili više zdušan aplauz nekih koji nisu bliski savezu sindikata, a koji su k tome vrlo daleko i od mojih ideja i namjera.

Ipak, ponovio sam samo mišljenja koja sam iznio već tisuću puta i za koja mi se čini da su sastavni dio anarhističkoga programa.

Valja im se još jedanput vratiti.

Ne smijemo brkati „sindikalizam” koji bi trebao biti doktrina i metoda rješavanja društvenoga pitanja, s promidžbom, postojanjem i aktivnošću radničkih sindikata.

Radnički sindikati (savezi otpora i druga ispoljavanja radničkoga pokreta) nedvojbeno su korisni i nužna su faza u usponu proletarijata. Oni mogu izgraditi svijest među radnicima o njihovu stvarnom položaju izrabljenih robova, razviti u njima želju da promijene svoje prilike, da uzajamnom solidarnošću i borbom shvate da su gospodari neprijatelji i da vlast brani gospodare. Boljitak koji se može postići radničkom borbom od maloga je značenja s obzirom na to da omogućava preživljavanje principa prema kojem jedna klasa iskorištava i ugnjetava drugu i uvijek je u opasnosti da ga prevladavajuće ekonomske sile učine iluzornim ili čak ništavnim. Ali i tako nesigurna i iluzorna, ta poboljšanja također sprečavaju da se masa prilagodi i degradira u uvijek istoj bijedi koja otima čak i pomisao i želju za boljim životom. Revolucija koju želimo, koju će podići i razvijati masa bez pritiska otvorene ili prikrivene diktature, nikad se ne bi mogla pojaviti i učvrstiti a da već ne postoji široki pokret masa.

Što god mislili, sindikalni pokret nezanemariva je činjenica čije postojanje ne ovisi o našem priznanju. On je prirodni plod trenutačnih društvenih okolnosti, plod začetka pobune potlačenih; i osim što bi bilo štetno, bilo bi i apsurdno očekivati da radnici odustanu od pokušaja da ostvare trenutačna poboljšanja, makar i mala, u iščekivanju totalne emancipacije koja će biti rezultat potpune društvene preobrazbe postignute revolucijom.

Stoga, iako smo kao anarhisti prije svega zaokupljeni ostvarenjem našega ideala, radnički nas pokret itekako zanima. Moramo biti njegovi aktivni sudionici i nastojati da se on, unatoč prilagođavanju kontingentnim nužnostima svakodnevnih malih borbi, vodi sa što je manje moguće razilaženja u odnosu na naše aspiracije te da postaje sve učinkovitije sredstvo moralnoga i revolucionarnoga odgoja.

Dakle, ne radi se o „sindikalizmu” koji hoće biti doktrina i praksa po sebi i koji pretendira na to da će radnička organizacija, stvorena s ciljem otpora i borbe za trenutačno ostvariva poboljšanja, svojim rastom i širenjem prirodno dovesti do potpune transformacije društvenih institucija te da će sama biti uvjet i jamstvo društva jednakosti i slobode.

Posve je razumljiva sklonost svakoga čovjeka da pridaje najveću važnost vlastitome radu, tipu djelovanja koje obavlja, i, ako ima onih koji su baveći se antialkoholizmom, neomaltuzijanstvom, prehrambenom reformom, međunarodnim jezikom itd., došli do toga da u svojoj sićušnoj, fragmentarnoj propagandi vide lijek za sve društvene bolesti, stvarno se nije čuditi što oni koji su uložili sav svoj entuzijazam, sve svoje djelovanje u jedan toliko važan i širok pokret kao što je to radnički pokret, često dođu do toga da od njega rade panaceju, univerzalno i jedino rješenje.

Zaista je bilo, osobito u Francuskoj, anarhista koji su ušli u radnički pokret s najboljim namjerama da među masama prošire našu riječ, da bi zatim zauzeli stav da je „sindikalizam dovoljan sam po sebi” te napokon prestali biti anarhisti. Da i ne spominjemo one koji su svjesno izdali,

¹ Odnosi se na prethodni tekst u ovoj zbirci, „Govor na skupštini Talijanskog saveza sindikata”.

prestali biti čak i sindikalisti te s izlikom svetoga sindikalnog saveza stupili u službu vlasti i gospodara.

Ali to što je opijenost sindikalizmom razumljiva i oprostiva samo je razlog više za oprez da kao jedino i sigurno sredstvo dolaska do revolucije ne uzmemo oblik borbe koji u sebi ima mnogo revolucionarnoga potencijala, ali koji, ako je prepušten svojim prirodnim tendencijama, može postati instrument očuvanja povlastica i prilagođavanja trenutačno najnaprednijih masa postojećim društvenim institucijama.

Uza sve svoje zasluge i potencijale, radnički pokret ne može po sebi biti revolucionaran u smislu negiranja zakonskih i moralnih osnova današnjega društva.

Kao i svaka nova organizacija, on može u duhu svojih začetnika i slova svojega statuta nositi najuzvišenije težnje i najradikalnije namjere, ali ako želi obavljati funkciju radničkoga sindikata, odnosno braniti trenutačne interese svojega članstva, mora činjenično priznati institucije koje u teoriji ne priznaje, prilagoditi se okolnostima, pokušati postupno ostvariti što je više moguće pregovarajući i sklapajući kompromise s gospodarima i državom.

Riječju, radnički sindikat je po svojoj prirodi reformistički, a ne revolucionaran. Revolucionarnost je potrebno u njega unijeti, razvijati i održavati neprestanim radom revolucionara koji djeluju unutar i izvan njegova krila, jer ona ne predstavlja prirodan i normalan razvoj njegove funkcije. Naprotiv, trenutačni i neposredni interesi udruženih radnika koje sindikat ima zadatak braniti, često su u suprotnosti s idealima i težnjama za budućnost. Sindikat može djelovati revolucionarno samo ako je prožet duhom požrtvovnosti i u mjeri u kojoj je ideal stavljen iznad interesa, odnosno samo u mjeru u kojoj prestaje biti ekonomski sindikat i postaje politička i idealistička grupa, što nije moguće u velikim organizacijama koje, da bi djelovale, trebaju pristanak mase koja je uvijek više ili manje egoistična, plaha i nazadna.

Ni to nije ono najgore.

Kapitalističko društvo je tako ustrojeno da su, općenito govoreći, interesi svake klase, svake kategorije, svake individue u sukobu s onima svih ostalih klasa, kategorija i individua. U životu svjedočimo najčudnijim isprepletanjima sloge ili razilaženja interesa među klasama i pojedincima koji bi iz perspektive društvene pravice trebali uvijek biti prijatelji ili uvijek neprijatelji. Unatoč načelnoj proleterskoj solidarnosti, često se događa da su interesi jedne kategorije radništva suprotstavljeni onima drugih radnika, a u skladu s onima jedne kategorije gospodara; kao što se i događa da, unatoč željenom internacionalnom bratstvu, trenutačni interesi radnika jedne zemlje vezuju ih uz gospodare zemljake, a okreću protiv radnika neke druge zemlje: neka nam kao primjer posluži odnos raznih radničkih udruženja prema pitanju carinskih tarifa i svojevolum sudjelovanju radnih masa u ratovima među kapitalističkim zemljama.

Zbog nedostatka prostora, a i zato što me nervira ponavljati stvari koje sam već rekao mnogo puta, neću se zadržavati na tome da navodim bezbroj primjera suprotnih interesa između različitih kategorija proizvođača i potrošača, sukoba između zaposlenih i nezaposlenih, između muškaraca i žena, između domaćih i radnika pridošlih iz inozemstva, između radnika koji se koriste nekim javnim servisom i onih koji ga pružaju, između onih koji imaju zanat i onih koji ga tek žele naučiti, itd.

Ovdje ću posebno podsjetiti na interes proizvođača luksuzne robe za prosperitetom bogatih klasa, kao i interes mnogih kategorija radništva različitih regija da prodaja ide, čak i na štetu radnika drugih regija i na štetu proizvodnje korisne za masu. Što reći o onima koji proizvode stvari koje su štetne za društvo i pojedince kad oni nemaju drugoga načina da zarade za život?

Ma, dajte, probajte u normalnim vremenima, kada nema vjere u skorbu revoluciju, nagovoriti škverske radnike ugrožene nedostatkom posla da apeliraju na vladu da ne naručuje jednu novu oklopnjaču! I riješite, ako možete sindikalnim sredstvima i pravedno za sve, sukob između lučkih nosača koji nemaju drugoga sredstva da sebi osiguraju život osim monopolizirajući posao na korist onih koji ga već neko vrijeme obavljaju, i onih koji su tek stigli, *pridošlica*, koji traže svoje pravo na život i rad!

Sve to i još mnogo toga što bismo mogli spomenuti pokazuje da radnički pokret – sam po sebi, bez iskre revolucionarnih ideala koji su u suprotnosti s trenutačnim i neposrednim interesima radništva i bez kritike i poticaja revolucionara – ne vodi preobrazbi društva za dobrobit svih, nego učvršćuje partikularne interese i stvara klasu povlašćenoga radništva nadređenog velikoj masi razvlaštenih.

I to objašnjava opću činjenicu da su u svim zemljama radničke organizacije, u mjeri u kojoj su rasle i jačale, postajale konzervativne i reakcionarne te da su oni koji su u radnički pokret uložili svoje iskrene napore imajući na obzoru društvo blagostanja i pravde za sve, osuđeni na sizifov posao i periodički moraju sve ponovo počinjati.

Nije točno ono što tvrde sindikalisti da će današnje radničko udruženje poslužiti kao model za buduće društvo te da će olakšati prijelaz iz buržujkoga režima u režim jednakosti.

Ta je ideja našla pristalice među članovima Prve internacionale, i, ako se dobro sjećam, u Bakunjinovim spisima je rečeno da će se novo društvo ostvariti ulaskom svih radnika u sekcije Internacionale.

To mi se čini pogrešnim.

Okviri današnjih radničkih organizacija odgovaraju današnjim uvjetima ekonomskoga života koji je rezultat historijske evolucije i kapitalističke dominacije. Novo društvo ne može se ostvariti osim razbijanjem tih okvira i stvaranjem novih organizama koji odgovaraju novim okolnostima i novim društvenim ciljevima.

Radnici su udruženi prema zanimanjima koja obavljaju, industrijama u kojima sudjeluju, prema gospodarima protiv kojih se moraju boriti ili prema poduzećima za koja su vezani. Čemu će služiti ta udruženja kad gospodari budu svrgnuti a tržišni odnosi preokrenuti, kad dobar dio sadašnjih zanimanja i industrija bude morao nestati, neki zauvijek jer su beskorisni ili štetni, neki trenutačno, jer, iako korisni u budućnosti, u periodu izmučenom društvenom krizom neće imati razloga i mogućnosti da se održe? Čemu će služiti, da damo jedan primjer od njih tisuću, organizacije kamenolomaca iz Carrare kad će biti potrebno da kamenolomci odu obrađivati zemlju da bi povećali količine prehrambenih proizvoda, ostavljajući podizanje mramornih spomenika i palača za budućnost?

Radnička udruženja, pogotovo u svojoj kooperativnoj formi (koja, s druge strane, u kapitalističkom režimu imaju tendenciju sasjeci radnički otpor), svakako mogu poslužiti da kod radnika razviju tehničke i administrativne vještine. Ali u vrijeme revolucije i s ciljem društvene preobrazbe ona moraju nestati i utopiti se u nova narodna udruživanja koja će okolnosti zahtijevati. Zadatak je revolucionara pokušati spriječiti da se u njima razvije ona krutost koja bi od njih učinila prepreku zadovoljenju novih društvenih potreba.

Dakle, po meni, radnički pokret je sredstvo koje treba iskoristiti za odgoj masa, a sutra za neizbježni revolucionarni udarac. Međutim, to je sredstvo koje krije svoje nedostatke i opasnosti te mi anarhisti moramo dati sve od sebe da neutraliziramo nedostatke, pariramo opasnostima te što je više moguće iskoristimo pokret za naše ciljeve.

To ne znači da želimo, kako je rečeno, podrediti pokret našoj partiji. Svakako bismo bili sretni da su svi radnici i svi ljudi anarhisti, što je krajnji cilj kojemu svaki propagandist idealno teži. Ali tada bi anarhija bila činjenica i ne bi bilo potrebe za ovim raspravama.

U trenutačnom bismo stanju stvari voljeli da radnički pokret, otvoren za propagandu svih ideala i sudjelujući u svim trenucima društvenoga života – ekonomskim, političkim i moralnim – živi i razvija se slobodan od bilo kakve partijske dominacije: dominacije naše partije ili bilo koje druge.

Za nas nije od velike važnosti žele li radnici malo ili mnogo: važno je da ono što žele nastoje ostvariti sami, vlastitim snagama, vlastitom *direktnom akcijom* protiv kapitalista i vlasti.

Zbog svojih učinaka na moral i, dugoročno, svojih materijalnih posljedica, malo poboljšanje ostvareno vlastitom snagom vrijedi više od velike reforme koju je ustupila vlast ili kapitalist zbog skrivenih ciljeva ili čak obične dobronamjernosti.

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Errico Malatesta
Sindikalizam i anarhizam
1922.

Umanità Nova (Rim) br. 82 (6. travnja 1922.)
Prevela i uredila: Mia Gonan. Preuzeto iz: Errico Malatesta, *Ni demokrati ni diktatori*. Odabrani
spisi 1884.- 1930. DAF, Zagreb 2022.

anarhisticka-biblioteka.net